

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

ANDREA BAJANI

ANIVERSAREA

Traducere din italiană și note de
SMARANDA BRATU ELIAN

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

ANDREA BAJANI

L'ANNIVERSARIO

Copyright © 2025, Andrea Bajani

Published by arrangement with The Italian Literary Agency.

All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2026,
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BAJANI, ANDREA

Aniversarea / Andrea Bajani; trad. din italiană și note

de Smaranda Bratu Elian. – București: Humanitas Fiction, 2026

ISBN 978-606-097-684-4

I. Bratu Elian, Smaranda (trad.; note)

821.131.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723.684.194

*If you are not the free person you want to be you
must find a place to tell the truth about that.
To tell how things go for you.¹*

—Anne Carson, *Candor*

*That's why I'm not to be trusted.
Because a wound to the heart
is also a wound to the mind.²*

—Louise Glück, *The Untrustworthy Speaker*

1. „Dacă nu ești ființa liberă care vrei să fii, găsește un loc unde să spui adevărul despre asta. Să spui cum îți este ție.“ (trad. noastră)

2. „Uite de ce nu trebuie să fii crezută./ Pentru că o rană în inimă/ este și o rană în minte.“ (trad. noastră)

Ultima dată când am văzut-o pe mama, m-a condus la ieșire să-și ia la revedere. Înainte să închidă ușa, a așteptat să mă vadă dispărând în golul scării. Mama nu s-a priceput niciodată la gesturi de rămas-bun, în principal pentru că era strivită de o timiditate foarte apropiată de negarea de sine. La modul concret, asta îi făcea imposibilă orice retorică: n-ar fi putut cu nici un chip să pună în scenă, nici măcar pentru câteva clipe, ceva ce în sinea ei considera un lucru marginal. Din acest motiv, cred, nu-și recunoștea dreptul de a confirma începutul sau sfârșitul vreunei fapte. Când se deschidea ușa, ea se afla în spatele tatei, și tot în spatele tatei se afla când, la sfârșitul oricăreia dintre vizitele mele, ușa îi mâna pe amândoi înăuntrul casei.

Și totuși, în ziua aceea, ea a fost ultima care și-a luat rămas-bun, singură, dincolo de prag, la capătul scării. În loc să se despartă, mai degrabă se ținea după mine. Privind din perspectiva anilor care s-au

scurs de atunci, mi-ar veni să spun că-i era peste putință să mă lase să plec. Sigur este că, pe măsură ce eu făceam un pas îndărăt pe ușă, camuflându-mi pașii în cuvinte fumigene, mama făcea același pas înainte. Privind cu ochelarii scrisului, scena capătă aerul unui dans, piciorul bărbatului face un pas în spate, iar unul al femeii îl urmează, încă un pas al fiului, încă unul al mamei, până la ieșire.

Ultimele cuvinte rostite de mama pe care le-am auzit nu au fost o afirmație, ci o întrebare. Ceea ce, încă o dată, era net în contrast cu fireasca ei pornire de a accepta, nu de a cere, de a se supune, nu de a pretinde, de a da, nu de a cere socoteală.

„O să mai vii să ne vezi?“ m-a întrebat, înaintând spre mine când eu mă strecuram pe ușă. Cred că m-a privit în ochi, dar e mai degrabă o presupunere decât o amintire încețoșată, dat fiind că eu n-o priveam în față.

Întrebarea ei era total nepotrivită, n-avea nici un rost. Cam o dată la două săptămâni, conduceam cu regularitate șaptezeci de kilometri ca să petrec câteva ore cu părinții mei, în genere la prânz. După ce terminam de mâncat și beam cafeaua, mă suiam din nou în mașină și mă întorceam la Torino. Făceam asta de multă vreme, de când, la douăzeci de ani, plecasem de acasă cu obișnuitul pretext de a merge la universitate. Când mi-a pus acea întrebare aveam patruzeci și unu de ani. Înseamnă că eu de douăzeci și unu de ani făceam gestul acela, de a merge să-i văd, cu o cadență care seamănă bine cu rutina. Prin

urmare, nu exista nici un motiv de a pune la îndoială că, după acea dată, lucrul avea să se repete mereu la fel. În plus, eu eram copilul lor, iar ei ființele care mă aduseseră pe lume, suficient pentru a înlătura orice îndoială.

Aș mai adăuga că nu doar întrebarea era vădit inadecvată în respectiva situație, dar și că eu nu mi-o pusesem niciodată, nu formulasem niciodată în sinea mea un gând de felul ăsta. „O să mai vii să ne vezi?“ așa a întreat. Acea întrebare n-a primit niciodată răspuns. Acel „Firește“ aruncat în casa scării l-am rostit numai ca să spun ceva, ca mama să-mi dea drumul și să pot coborî treptele. Nu era un răspuns, pur și simplu pentru că o asemenea întrebare, pusă de o mamă fiului ei, nu putea fi rostită.

Și totuși, mama a rostit-o, din instinct. După atâția ani în care nu făcuse decât să se sustragă, neexistând nici pentru ea însăși, nici pentru copiii ei, dereticând, slugărind, supunându-i-se soțului în casă și în pat, executând pușinul pe care tatăl meu îl aștepta sau îl pretindea de la ea, a făcut în sfârșit un gest de mamă. A simțit ceea ce înlăuntrul fiului ei se petrecuse deja fără ca el s-o știe.

Acum zece ani, în acea zi, mi-am văzut părinții pentru ultima dată. De atunci mi-am schimbat numărul de telefon și locuința, am schimbat continentul, am ridicat un zid inexpugnabil, am pus între noi un ocean. Au fost cei mai frumoși zece ani din viața mea.

N-am scris niciodată despre mama. Nu m-am gândit vreodată că merită să vorbesc despre ea, și de fapt nici n-am făcut-o cu nimeni. Chiar și în cele mai intime conversații, când a apărut, a fost doar efectul licării unui cuvânt incrustat în frază. Porțiunea din lume ocupată de ea era atât de neglijabilă, încât nu cerea audiență. Locul era ocupat în întregime de tatăl meu, care trona în mijlocul scenei și care, ca să spun așa, scrisese singura versiune a romanului familiei. Acea de bărbat care trebuia să primească totul de la viață, ceea ce însemna că noi toți trebuia să plătim, să ardem în foc odată cu el. Altfel spus, l-am crezut pe el, nu m-am gândit vreodată că merita să vorbesc de mama, pentru că despre ea nu era nimic de spus. Viața ei se rezuma la faptul că venise pe lume. Iar faptul că se afla acolo, pe lume, nu merita luat în seamă.

Până și azi o plasez doar cu neclaritate în casele în care am trăit. Chiar și scotocind prin cotloanele

amintirilor vizuale, memoria găsește prea puțin. Nu există un spațiu convenit ei, nu e un colț din apartament, o cameră, un scaun, o fereastră care să-i focalizeze deplin imaginea. Și totuși, ea a stat pe un scaun, a deschis și închis ușile, a băgat rufele în mașina de spălat, le-a întins, s-a îmbrăcat și s-a dezbrăcat, s-a dus la culcare. O știu pentru că nu putea fi altfel, trebuie să fi fost așa. Dar n-am păstrat nici o urmă din toate astea.

Nici chiar bucătăria, spațiu socialmente destinat ei, nu-i aparținea cu adevărat. Știu că gătea, știu că pune masa, știu că spăla vasele, dar mi-e imposibil să o vizualizez făcând aceste gesturi, să-i văd chipul dinaintea aragazului sau deschizând ușa frigiderului. În schimb, îmi vine foarte ușor să vizualizez absența tatălui meu în fața chiuvetei, știu că n-a spălat niciodată vasele, că n-a gătit. Sau, dacă o fi făcut-o, a fost un lucru atât de nefiresc, încât în amintire s-a pulverizat dinaintea tendinței generale. Ce e sigur este că n-o văd pe mama făcând în fiecare zi toate astea în locul lui.

Știu că erau treburi pe care ea le făcea zi de zi, dar nimic din ele nu s-a încheat într-o deprindere. Ca să devină ceva deprindere e nevoie de un corp care să o ceară, iar mama mea nu avea corp, sau mai bine zis nu avea unul independent. Corpul ei fința numai ca emanație a tatălui meu. Treburile casei (cumpărăturile, gătitul, curățenia, luatul nostru de la școală) erau firele care – ascultând de voința lui – îi

ghidau silueta prin casă sau prin spațiul care separa casa de restul lumii.

Despre corpul ei am păstrat numai niște indicii verbale și un picior ceva mai subțiat între genunchi și gleznă, ca urmare a poliomielitei din copilărie. Asta o făcea să șchioapete puțin, dar nu cred că alții își dădeau seama. Sigur este că, ori de câte ori îi vedeam piciorul, mă încerca o duioșie dureroasă. Ea și-l purta cu un fel de nepăsare, ceva între inocență și neglijență. N-am auzit-o niciodată vorbind de asta, trupul ei nu era subiect de conversație. Era invizibil, era bastionul invizibilității sale. Deși esențialmente imperceptibil, piciorul poliomieltic – dacă îi pot spune așa – era singurul care viola acea invizibilitate, o condamna să fie văzută. Cred că asta mă făcea pe mine să sufăr.

O altă manifestare a trupului mamei mele era mirosul factice al unui parfum de femeie plutind prin casă sâmbăta după-amiaza, era ce lăsa în urma ei după ce ieșea cu tata. Ar trebui să spun că ieșeau la plimbare, dar expresia sub care figurează această acțiune în memoria mea este că tata „o scotea la plimbare“. Așa definea el timpul acela petrecut de ei împreună în afara casei, ca și cum și-ar fi scos la plimbare câinele.

Cât privește alte manifestări trupești, a existat o perioadă de colici nocturne, de vaiete, chiar hohote de plâns, care răzbăteau din dormitorul părinților mei. Nu-mi amintesc nimic de junghiurile